

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.95:328.185 (477)

Ю. В. Борисова*аспірант кафедри адміністративного та митного права
Університету митної справи та фінансів*

ПІДСТАВИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

Вступ. Одним із деструктивних явищ, що гальмує соціально-економічний розвиток сучасної України, є корупція, якою уражені майже всі сфери діяльності держави. Задля вирішення цієї проблеми було прийнято більш прогресивне антикорупційне законодавство, створено нові органи, що повинні забезпечувати нову політику в галузі протидії корупційним правопорушенням, вдосконалюються існуючі заходи запобігання корупції тощо, однак зазначені заходи не дають ефективного результату. Однією із складових протидії корупційним правопорушенням є встановлення адміністративної відповідальності у окремій главі Кодексу про адміністративні правопорушення, що є фактично тим запобіжником, що не повинен дозволити посадовим особам виходити за межі закону та вчиняти корупційні правопорушення. Тому однією з проблем у притягненні правопорушників до адміністративної відповідальності є належне та науково-обґрунтоване визначення підстав адміністративної відповідальності за скоєння адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Актуальність проблеми визначення підстав адміністративної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень викликана, передусім, необхідністю підтримання у суспільстві режиму законності та належного забезпечення захисту прав і свобод громадян у адміністративно-деліктних відносинах. Незважаючи на те, що підстави є одним з основних елементів інституту адміністративної відповідальності, дослідження їхньої суті та значення в межах адміністративно-правової науки носить фрагментарний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика визначення підстав адміністративної відповідальності у сфері запобігання та протидії корупції хоча і була досліджена у роботах таких вчених як В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, Д.М. Белов, І.Л. Бородин, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, Я.В. Лазур, К.М. Левківський, М.І. Мельник, В.І. Олефір, О.В. Олійник, О.Я. Прохоренко, Ж.М. Пустовіт, С.С. Роголь-

ський, А.О. Селіванов, С.С. Серьогін, С.Г. Стеценко, В.В. Стефанюк, О.Н. Ярмиш, І.І. Яцків, однак, і нині чимало аспектів з даної проблематики досі є невирішеними. До них, зокрема, належить проблематика визначення підстав адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією.

Вищевикладене засвідчує необхідність і доцільність дослідження особливостей підстав адміністративної відповідальності у сфері запобігання і протидії корупції, як важливої наукової проблеми адміністративно-правової науки.

Основною метою статті є висвітлення теоретико-правових проблем визначення підстав адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щодо самого терміна «підстава адміністративної відповідальності», то слід зауважити про відсутність його законодавчого закріплення. З погляду етимології, термін «підстава» означає причину, достатній привід, який виправдовує що-небудь. В юридичному розумінні цей термін означає правовий наслідок вчинення проступку, покладання на особу обов'язку відповідати за порушення правової заборони перед державою і понести всі передбачені за це законом санкції [1, с. 81].

В адміністративно-правовій науці існують різні погляди науковців щодо визначення підстав адміністративної відповідальності. Так, В.Б. Авер'янов, досліджуючи адміністративно-деліктну складову теорії публічної влади, схиляється до того, що основною підставою адміністративної відповідальності фізичних осіб, за чинним законодавством України, визнається вчинення адміністративного правопорушення, що передбачене особливою частиною КУпАП [2, с. 530]. С.В. Ківалов дещо розширює зміст фактичних підстав адміністративної відповідальності, відносячи до них, крім адміністративного правопорушення, його поняття, ознаки та склад, які закріплені в КУпАП [3, с. 216]. Г.С. Гладун вказує на необ-

хідність відмежування фактичної підстави адміністративної відповідальності, тобто наявності у діянні особи складу адміністративного проступку, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення, та процесуальної – рішення про притягнення особи до адміністративної відповідальності [4, с. 123]. Але найбільш повна теорія підстав адміністративної відповідальності запропонована В.К. Колпаковим, який вважає, що реальна юридична відповідальність настає за наявності трьох підстав: нормативної, складовою частиною якої є норма, що закріплює склад делікту; фактичної (правопорушення); процесуальної (правозастосовний, юрисдикційний акт) [5, с. 292–293], яка була розвинута ним та знайшла своє ґрунтовне оформлення в монографії «Адміністративно-деліктний правовий феномен» [6].

Таким чином, ми підтримуємо позицію В.К. Колпакова, що адміністративна відповідальність настає за наявності трьох підстав: нормативної, тобто наявності відповідної норми права, яка встановлює адміністративну відповідальність; фактичної та процесуальної.

В той же час існує позиція деяких науковців, що за змістом підстави адміністративної відповідальності можна поділити на три види: а) матеріально-правові, що закріплюють загальні питання адміністративної відповідальності; б) адміністративно-процесуальні, що закріплюють провадження у справах про адміністративні правопорушення; в) організаційні, що закріплюють порядок створення, правове становище, підвідомчість суб'єктів адміністративної юрисдикції.

Відповідно до ст. 92 Конституції України, діяння, які є адміністративними правопорушеннями, та відповідальність за них визначаються виключно законами України. Норми, що встановлюють адміністративну відповідальність, визначені в різних нормативно-правових актах. Норми, що встановлюють адміністративну відповідальність зосереджені в різних нормативних актах, основним з яких є Кодекс України про адміністративні правопорушення. Завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідно до ст. 1, є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством [8].

Відсутність нормативних актів взагалі виключає адміністративну відповідальність. Це і є першою умовою існування адміністративної відповідальності — це її нормативні підстави.

Відсутність нормативних підстав виключає будь-яку протиправність, наявність самого складу правопорушення. Як зазначає Є.В. Додін, «... для застосування санкції необхідна норма права, яка повинна визначити юридичну значимість цього життєвого випадку. Це правова норма, а з нею і акт, який її містить, виступає як юридична (нормативна) підстава адміністративної відповідальності» [7; с. 79.]. Нормативна підстава - це система норм, що закріплюють склади адміністративних проступків, систему адміністративних стягнень; коло суб'єктів, наділених правом застосовувати адміністративні стягнення і процедуру притягнення до адміністративної відповідальності. Поява в Кодексі про адміністративні правопорушення нової глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією», що нараховує на сьогодні 9 статей, які встановлюють адміністративну відповідальність за скоєння корупційних діянь є нормативною підставою адміністративної відповідальності.

Аналіз юридичних складів правопорушень, що пов'язані з корупцією засвідчує про переважній більшості їх скоєння передбачає наявність посягання на фінансове, трудове, податкове, банківське та інших галузей законодавства, тобто притягнення правопорушника до відповідальності можливе за умови наявності не тільки адміністративно-правової норми, а й посяганням на інші, що містяться в законодавчих актах інших галузей права.

Однак, одних нормативних підстав ще не достатньо для виникнення адміністративної відповідальності, оскільки необхідна наявність ряду юридичних фактів, які є результатом діяльності суб'єктів правовідносин: держави, в особі її органів (посадових осіб) тощо та винного у правопорушенні. З боку винного в правопорушенні юридичним фактом, який спроможний спричинити виникнення для нього негативних наслідків буде наявність в його діях складу правопорушення. Тобто, другою умовою існування адміністративної відповідальності є її фактичні підстави – адміністративний проступок. Фактичну підставу адміністративної відповідальності становить адміністративне правопорушення. Відповідно до ст. 9 КпАП України, адміністративним правопорушенням визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, що посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління, за яку передбачено адміністративну відповідальність [8]. Тобто адміністративне правопорушення (проступок) – це перш за все діяння, поведінка, вчинок людей, це акт зовнішнього вираження ставлення особи до реальної дійсності, інших людей, держави, суспільства. Факт корупційного правопорушення в діяльності суб'єкта відповідальності

має місце, якщо відповідний посадовець свідомо не дотримується правил виконання своїх повноважень, беручи не себе ризики відповідальності у випадку виявлення цих правопорушень, при цьому характерною ознакою такого діяння є те, що воно вчиняється суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення, який отримує за це не передбачені законом блага, всупереч інтересам служби й обсягу прав, своїх повноважень.

Проте, якщо правопорушення вчинено, це ще не означає, що відповідальність вже настала або обов'язково настане. Потрібна зворотна негативна для правопорушника реакція з боку відповідних органів і посадових осіб, пов'язана з його виявленням та покаранням. Це третя процесуальна підстава адміністративної відповідальності, тобто акт компетентного органу про накладення конкретного адміністративного стягнення за конкретний адміністративний проступок на конкретну винну особу.

Виходячи із вищенаведеного, адміністративна відповідальність настає в результаті наявності зазначених підстав — її нормативної основи, складу правопорушення і актів правозастосування. Відсутність будь-якого із зазначених підстав робить неможливим притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності. Суккупність цих трьох підстав і складають єдину підставу юридичної, в тому числі й адміністративної відповідальності.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Адміністративна відповідальність відіграє важливу роль на сучасному етапі становлення та розбудови правової держави, адже адміністративні правопорушення є найбільш численним видом проступків. Особливу небезпеку становлять правопорушення, що пов'язані із корупцією.

Слід виділити три підстави адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією: фактичну, нормативну та процесуальну. Досягнуті в цьому напрямку науково-теоретичні обґрунтування, правове регулювання і практична діяльність уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції вимагають подальшої комплексної теоретичної розробки вказаної проблеми, зокрема в частині дослідження підстав настання адміністративної відповідальності за скоєння корупційних правопорушень.

Література

1. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / за заг. ред. Т.О. Коломоєць, Г.Ю. Гулевської. К. : Істина, 2007. 216 с.
2. Виконавча влада і адміністративні правопорушення / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2002. 667 с.

3. Адміністративне право України : [підручник] / за заг. ред. С.В. Ківалова. О. : Вид-во «Юридична література», 2003. – 896 с.

4. Гладун З.С. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / З.С. Гладун. Тернопіль, 2004. 579 с

5. Колпаков В.К. Адміністративне право України : [підручник] / В.К. Колпаков. К., 1999. 736 с.

6. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : [монографія] / В.К. Колпаков. К. : Юрінком Інтер, 2004. 528 с.

7. Додин. Е.В. Основания административной ответственности / Е.В. Додин. «Уч. Зап. ВНИИСЗ». Вып. 1 (18). М.: Госюриздат, 1964. 163 с.

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)* 1984, додаток до № 51, ст.1122.

9. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. 2014. № 49. Ст. 2056.

Анотація

Борисова Ю. В. Підстави адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. – Стаття.

Стаття присвячена розгляду поняття проблем визначення підстав адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією. Визначено, що однією із складових протидії корупційним правопорушенням є встановлення адміністративної відповідальності у окремій главі Кодексу про адміністративні правопорушення, що є фактично тим запобіжником, що не повинні дозволити посадовим особам виходити за межі закону та вчиняти корупційні правопорушення. Підтверджено, що актуальність проблеми визначення підстав адміністративної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень викликана, передусім, необхідністю підтримання у суспільстві режиму законності та належного забезпечення захисту прав і свобод громадян у адміністративно-деліктних відносинах.

Основною метою статті є висвітлення теоретико-правових проблем визначення підстав адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення, що пов'язані з корупцією.

Доведено, що адміністративна відповідальність за скоєння адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією настає за наявності трьох підстав: нормативної, тобто наявності відповідної норми права, яка встановлює адміністративну відповідальність; фактичної та процесуальної.

Визначено, що нормативна підстава – це система норм, що закріплюють склади адміністративних проступків, систему адміністративних стягнень; і процедуру притягнення до адміністративної відповідальності. Фактичну підставу адміністративної відповідальності становить адміністративне правопорушення, що пов'язане з корупцією. Процесуальною підставою адміністративної відповідальності є акт компетентного органу про накладення конкретного адміністративного стягнення за конкретний адміністративний проступок на конкретну винну особу.

Доведено, що адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення настає в результаті наявності зазначених підстав — її нормативної основи, складу правопорушення і актів правозастосування.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, законодавство, корупція, правопорушення, що пов'язані з корупцією, підстава.

Summary

Borisova Yu. V. Grounds of administrative responsibility for administrative offenses related to corruption. – Article.

The statute is assigned to the view of the understanding of the problems of the definition of the administrative review for the administrative law enforcement, which is linked to the corruption. It has been appointed that one of the warehouse counterparts to the corrupt law-enforcers the establishment of administrative decisions on the basis of the chapters of the Code of Administrative Law-enforcing, which is actually

As a matter of fact, the urgency of the problem of admissibility of administrative proceedings in the case of the corruption of the vicious right-wing victims of the victory.

The main idea of the statty visibility of the problems of theoretical and legal problems is the value of the administrative review for the administrative law-enforcing, which is linked to the corruption.

It has been reported that the administrative judgment for the speed of administrative law-enforcers, who are

connected with the corruption insistence on the evidence of three statements: normative, in order to recognize the evidence of the legal norms, factual and procedural.

It has been reported that the administrative responsibility for the corruption of the law-enforcer is insisted as a result of the obviousness of the statutory provisions – the normative basis, the warehouse of law-enforcing and acts of law-enforcement. Procedural submission of administrative approval e an act of the competent authority about the imposition of a specific administrative violation for a specific administrative offense on a specific wine person.

It is designated that the normative editorship is a system of norms that will close the warehouse of administrative offenses, the system of administrative contractions; i the procedure of attraction to administrative change. In fact, according to the administrative statement, to become administrative law-enforcers, which are not tied to corruption.

Key words: administrative visibility, administrative law-enforcing, legislation, corruption, law-enforcing, related to corruption, legislation.